

LA DIVERSITAT LINGÜÍSTICA A CATALUNYA I L'ENSENYAMENT DEL CATALÀ

Des d'un punt de vista lingüístic, la Catalunya d'aquest començament de segle és força diferent de la Catalunya de les últimes dècades del segle xx. La diversitat lingüística actual —que va creixent cada vegada més— és una conseqüència de l'arribada de moltes persones procedents de zones geogràfiques molt diferents on es parlen multitud de llengües. Aquesta diversitat es percep en tots els àmbits de la vida quotidiana: al carrer i a les botigues i als mercats, als centres sanitaris, a les oficines de l'Administració, als llocs de treball, a l'escola... Si fins fa uns anys se sentia parlar català i castellà i, en algunes zones, francès, anglès i alemany —les llengües dels turistes que ens visitaven i d'alguns que s'hi van quedar—, ara la varietat de llengües que podem sentir al nostre voltant és extraordinàriament més gran. S'ha de tenir en compte que, a part que el nombre de països d'on provenen les persones que arriben a Catalunya és molt alt, en molts d'aquests països es parlen moltíssimes llengües. A l'apèndix donem una llista dels països d'origen d'aquestes persones, del nombre de persones que hi ha a Catalunya de cada país —els comptabilitzats pel Ministeri— i de les llengües que s'hi parlen.

Per fer-nos una idea de la diversitat lingüística que hi ha a Catalunya, podríem citar l'article que va aparèixer al diari *Avui* el 19 de novembre de 2001: «A Barcelona es parlen 43 llengües», però segons les dades que s'estan recollint en un estudi coordinat per M. C. Junyent, n'hi pot haver moltíssimes més. Unes altres dades significatives són les que ens han ofert algunes escoles, a les quals agràim la informació: a mitjan curs 2002-2003, a l'escola Labouré de Barcelona un 67,64 % dels alumnes eren d'origen estranger i provenien de 20 països diferents. A l'escola Miquel Tarradell, també de Barcelona, els estrangers eren el 91,1 % del total i eren originaris de 21 països; en aquesta escola s'hi parlaven 16 llengües i només 3 estudiants de 303 (un 0,99 %) tenien

el català com a primera llengua. A Salt (Girona), a l'escola La Farga, hi havia un 71,61 % de nens estrangers: un 22,88 % de Gàmbia i un 33,9 % del Marroc. (Els nens d'origen espanyol eren un 28,39 % del total.)

És evident que aquesta situació suposa un canvi força important a la societat catalana i que els centres d'ensenyament són un dels llocs en què la diversitat lingüística pot tenir més repercussions. Segurament la convivència de tantes llengües en comunitats tan petites pot resultar problemàtica en alguns moments, però el nostre objectiu ha de ser transformar aquest «problema» en una font de riquesa. El coneixement i el respecte mutus han de portar a un enriquiment per a les dues parts, per als autòctons i per als que han arribat fa poc. I deixeu-me que insisteixi en això de «les dues parts».

Estic d'acord que és bo que les persones que vénen a establir-se a Catalunya aprenguin català. Però considero que ha de ser una decisió d'ells, que ells ho han de voler, ho han de considerar útil. La nostra feina com a societat d'acollida és, precisament, fer que sentin aquest desig o aquesta necessitat. El problema, és clar, és com ho aconseguim. Evidentment, jo no tinc la solució definitiva, però voldria apuntar algunes coses que, en determinats àmbits, crec que podrien afavorir aquest objectiu i, de passada, alguna cosa més. Sintetitzant molt, diria que es tracta que nosaltres aprenguem perquè ells vulguin aprendre. No han de ser només receptacles dels nous coneixements que nosaltres els transmetem, els hem de deixar ser transmissors de nous coneixements i convertir-nos nosaltres en receptacles.

1. L'ACTITUD DELS AUTÒCTONS CAP A LES ALTRES LLENGÜES

Una primera qüestió que em sembla fonamental a l'hora d'afrontar la diversitat lingüística és el respecte cap a les altres llengües. Dit així sembla una cosa molt òbvia, però malauradament no ho és tant. És important que la societat tingui alguna idea sobre les llengües que parlen les persones que han arribat a Catalunya, encara que només sigui el nom de les llengües o a quins països corresponen. I és bo que, a més, no tingui prejudicis cap a aquestes llengües. Tot això, és clar, és especialment important en els centres on se'ls ensenya català, tant a les escoles o als instituts com als centres per a adults.

Mostrar a aquestes persones que valorem i respectem la seva llengua és una cosa que ells agraeixen, com ho agrairíem nosaltres si ens trobéssim en les seves circumstàncies, immigrants en un altre país, i algú d'allà ens demostrés que sap que el català existeix, que el respecta i que fins i tot hi mostra un cert interès. Hem de tenir present que a alguns parlants de determinades llengües els costa dir-te quina és la seva llengua materna —diuen que parlen la llengua oficial de l'estat—, però, després de «confessar-ho», es queden agradablement sorpresos quan els demostres que saps que existeix i els manifestes interès i

respecte per aquesta llengua. És evident que sentir-te acceptat i respectat fa que et sigui més fàcil acceptar i respectar els altres; sentir que algú amb qui convius s'interessa pel que tu saps et desperta l'interès per conèixer el que ell sap. La via de la imposició, ja ho sabem, no porta enlloc. Si pretenem que les persones que arriben a Catalunya aprenguin català i s'integrin a la nova societat que s'està creant és imprescindible que hi hagi un coneixement mutu; altrament, es tractaria d'un procés de fagocitació.

Pel que fa als prejudicis cap a aquestes llengües —i, en general, cap a totes les llengües que no siguin la pròpia—, tothom —i especialment els ensenyants— hauria de tenir molt clar que totes les llengües mereixen el mateix respecte, que totes són igual de fàcils o de difícils, que no hi ha llengües millors ni llengües pitjors. L'únic que hi ha són llengües amb més parlants i llengües amb menys parlants, i llengües amb més prestigi social i llengües que en tenen menys, però això, és clar, no té res a veure amb la llengua en si ni amb els seus parlants; més aviat es tracta de qüestions històriques, polítiques i econòmiques, força deslligades de les qüestions gramaticals. Totes les llengües tenen el que han de tenir i amb totes es pot expressar el que els humans necessitem expressar. És esfereïdor sentir que una mestra diu: «¿Cómo va a ser inteligente este niño, si habla árabe?!»; o que una lingüista afirma, en un congrés, que uns nens berbers amb els quals havia estat treballant (o àrabs?, ens fèiem un embolic) «hablan una lengua que no tiene léxico» —ni gramàtica. És per això —i per molts altres exemples que es podrien presentar— que abans deia que parlar del respecte a les llengües semblava una cosa molt òbvia però que, malauradament, no ho era tant. En aquest sentit és molt útil la lectura del llibre de J. Tuson (1988) i del de J. C. Moreno (2000).

2. L'EXOTISME DE LES LLENGÜES

Una apreciació molt comuna és la de considerar que les llengües menys conegudes —per qui fa l'apreciació— són «exòtiques». Aquesta idea parteix de la base que la llengua pròpia és la «normal», la més «fàcil» d'aprendre a parlar, la més lògica. A partir d'aquesta «normalitat», les diferències gramaticals o lèxiques de les altres llengües són vistes com a desviacions de la norma. D'aquí a una valoració negativa de les altres llengües i, de passada, dels altres parlants, només hi ha un pas. En són un exemple molt clar les paraules de H. Schulte-Herbrüggen (citades per Tuson, 1988, p. 65) sobre la llengua ewe: «[...] no se ha desprendido aún de la visión inmediata de la realidad y tampoco ha adquirido un concepto de tiempo [...]. Esto refleja, desde luego, un estado muy rudimentario y elemental de evolución mental colectiva.» I tot això perquè el seu sistema d'expressar la temporalitat és diferent del que fan servir les llengües indoeuropees.

Un bon exercici per a aquells que han d'ensenyar la nostra llengua, i fins i tot per a aquells que en volem aprendre una altra, és observar de la vora i amb ulls «innocents» la pròpia llengua i veure com funcionen les altres. Sovint descobrirem que la nostra és tan «exòtica» com qualsevol altra; és a dir, que no hi ha patrons a partir dels quals es pugui mesurar l'exotisme de les llengües. En donaré uns exemples.

Un parlant català pot trobar molt estrany que el xinès, per exemple, faci les frases atributives sense verb copulatiu (nosaltres en tenim dos!). Si donem un cop d'ull a altres llengües, veurem que, si més no en present, és un fenomen molt general. Només mirant les noves llengües que es parlen a Catalunya ens adonarem que n'hi ha moltes (l'àrab, el berber, el tagal, el soninké, el mandinga, el fula, l'ucraïnès, el rus i d'altres) que són similars al xinès i, en canvi, no n'hem trobat cap, a part d'algunes altres llengües romàniques com el castellà i el portuguès, que s'assemblen al català i tingui dos verbs copulatius.

Un altre exemple pot ser el de la flexió de nombre en els sintagmes nominals. Podríem trobar curiosos que algunes llengües només marquin el plural en un dels elements que formen el sintagma nominal, en el nom o en el determinant, en lloc de fer-ho en tots els elements (determinant, nucli i adjectius). Així ho fan, per exemple, el wòlof i el mandinga: el wòlof marca el plural en el determinant i deixa el nom invariable i el mandinga el marca en el nom i deixa el determinant invariable (PCGW i PCGM):

1)	a)	nit	<i>ki</i>	nit	<i>ñi</i>	(wòlof)
		persona	la	persona	les	
			'la persona'		'les persones'	
	b)	woo	moo	woo	<i>moolu</i>	(mandinga)
		aquell	persona	aquell	persones	
			'aquella persona'		'aquelles persones'	

Quan el sintagma conté un numeral, en tots dos casos el nom apareix sense marca de plural (PCGW i PCGM, p. 37):

2)	a)	ñeent	nit			(wòlof)
		quatre	persona			
			'quatre persones'			
	b)	moo	luulu			(mandinga)
		persona	cinc			
			'cinc persones'			

Tant el wòlof com el mandinga serien bones candidates a «llengües exòtiques» (poc conegudes, parlades a l'Àfrica, etc.), però, en realitat, a la majoria de nosaltres el seu comportament en aquest aspecte no ens ha de ser del tot estrany: si bé difereix de la manera de construir els sintagmes nominals en català,

s'acosta una mica al de l'anglès, que dubto que ens atrevim a considerar una llengua «exòtica». La comparació dels exemples del català i de l'anglès que va fer Ferrater (1968) ens mostra que el català té cinc marques de plural (determinant, article, nom, adjectiu i verb) allà on l'anglès només en té una (nom):

- 3)   a) All the black cats will be sleeping.
      b) Tots els gats negres dormiran.

Hem de dir que a algunes llengües els falten peces (les que té el català)? O hem de dir que al català n'hi sobren? Evidentment, ni els en falten ni ens en sobren. Observar el comportament d'altres llengües, doncs, ajuda molt a veure la nostra amb uns altres ulls i a situar-la una mica dintre del conjunt de llengües del món.

3. EL CONEIXEMENT DE LES NOVES LLENGÜES QUE ES PARLEN A CATALUNYA

Seria absurd pensar que tota la societat catalana s'ha de posar a estudiar les noves llengües de Catalunya. També ho seria pensar que ho han de fer les persones que ensenyen català als estrangers que viuen aquí. No és això el que proposo. El que sí que em sembla molt útil és que aquests professionals tinguin material de consulta al seu abast i la possibilitat de rebre una formació bàsica i continuada (que ara ja es podria començar a fer des de les facultats universitàries) que els permeti conèixer algunes de les propietats gramaticals de les llengües dels seus alumnes, especialment d'aquelles que poden crear-los més dificultats a l'hora d'aprendre català com a conseqüència de la distància tipològica entre les llengües. L'objectiu final és que el personal docent pugui entendre els problemes lingüístics dels seus alumnes i, per tant, pugui crear el material didàctic i buscar les estratègies més adequades en cada cas. Es tracta d'evitar que, per exemple, una mestra enviï un nen àrab al logopeda perquè no fa bé les vocals mitjanes o que s'exasperï perquè no les pronuncia en català però sí que ho fa quan parla la seva llengua. Saber, en aquest cas, que el sistema fonològic de l'àrab no té vocals mitjanes i que aquestes només apareixen com a allòfons de les tancades en determinats contextos la pot ajudar a veure que no és un cas patològic que hagi de resoldre un logopeda, ni un cas de tosuderia del nen que no vol fer les *e* i les *o* quan parla en català.

En aquest punt, m'agradaria fer un incís a favor dels mestres i, en general, de les persones que ensenyen català a no catalanoparlants des de fa molts anys. Els lingüistes universitaris tendim, de vegades, a esverar-nos davant les preguntes o els comentaris dels ensenyants referits a l'aprenentatge del català per part dels seus alumnes: «Com pot ser que diguin això?», «Com pot ser que no sàpiguen que [...]?», ens preguntem sorpresos. Abans de fer comenta-

ris hauríem de preguntar-nos una altra cosa: «Com ho poden saber?». Les nostres facultats els ho van ensenyar? I ara, els ho ensenyen? Quants del nostres llicenciats o diplomats acaben els estudis sabent la lingüística que els aniria bé de saber per fer una feina com aquesta? Tenien algun altre sistema al seu abast per saber com funciona el mandinga, el berber o el panjabi? Crec que el millor que podem fer és no desqualificar-los i facilitar-los les coses, crear material que els pugui ser útil i col·laborar amb ells, escoltar-los i ajudar-los, si en sabem (que no sempre en sabrem), a resoldre els seus problemes. Una bona preparació i un reconeixement de la seva feina pot animar-los a continuar treballant amb entusiasme en una situació que, en molts casos, després de molts anys de treballar, els resulta absolutament nova i desconcertant. Nosaltres també podem aprendre molt dels seus dubtes. En aquest cas, l'enriquiment també serà mutu i, de passada, repercutirà positivament en les persones que intenten aprendre el català.

Tornem a la qüestió inicial, l'interès que els ensenyants tinguin alguna noció de com són les llengües dels seus alumnes. Ja he dit que les diferències gramaticals entre la seva llengua materna i el català poden ser la causa d'algunes de les dificultats que tenen per aprendre català o, com a mínim, hi poden tenir alguna influència. Permeteu-me que m'estengui una mica en aquest tema.

Els estudis fets sobre adquisició de segones llengües demostren que el procés d'aprenentatge no està condicionat només per les propietats de la llengua materna ni per les diferències entre aquestes i les de la llengua que s'aprèn. Algunes de les dificultats amb què es troben els aprenents són comunes a qualsevol procés d'aprenentatge i no depenen de la primera llengua ni de la segona; altres característiques del procés, en canvi, sembla que estan relacionades amb la llengua apresada. Deixant de banda molts altres condicionaments no estrictament gramaticals, però, sí que és cert que algunes característiques de la llengua materna influeixen d'alguna manera, en un grau més o menys elevat, en l'aprenentatge de la segona llengua. El que exposaré a continuació són exemples d'errors d'aprenents de català que considero que estan relacionats amb la seva primera llengua.¹

En el camp de la fonologia i la fonètica, un dels casos més coneguts és la dificultat dels parlants xinesos per pronunciar les nostres *r*:

4)	mare	→	ma[l]e
	roba	→	[l]oba

1. Les dades que presento aquí pertanyen als treballs fets pels membres del Gabinet d'Assessorament Lingüístic per a la Immigració, del Grup de Lèxic i Gramàtica de la Universitat de Girona, que han estat finançats pel Departament de Benestar i Família de la Generalitat de Catalunya des de l'any 2000. Aquests treballs han estat publicats pel mateix Departament i formen la col·lecció «Llengua, Immigració i Ensenyament del Català». A la bibliografia hem inclòs els sis treballs publicats i els quatre que apareixeran durant el 2004.

Tot i que és cert que les consonants vibrants i les bategants no són de les primeres que s'adquireixen, el fet que el xinès no tingui cap d'aquests dos elements en el seu inventari fonològic fa que els resulti més complicat de pronunciar-los en català. Ens podríem preguntar per què pronuncien [l] en lloc de [r] o [ʀ]. L'explicació sembla força senzilla. D'una banda, l'alternança entre la lateral i les vibrants o bategants és freqüent en moltes llengües (en alguns dialectes del castellà diuen *mi arma* per *mi alma*, i en català diem *juriol* per *juliol*). Però, d'altra banda, el fonema del xinès més similar a les nostres *r* és una líquida retroflexa, [ɭ]. Habitualment, però, els xinesos canvien totes les consonants retroflexes per les corresponents dentoalveolars, i la corresponent a la [ɭ] és la [l].

Un altre exemple clar i força conegut és el que ja hem comentat anteriorment, el canvi de les vocals mitjanes per les tancades dels parlants d'àrab i de berber:

5)	far[é]m	→	far[í]m
	p[é]ixos	→	p[í]ixos
	per[ó]	→	per[ú]
	d[ó]na	→	d[ú]na

Com ja hem dit, l'explicació és fàcil si tenim en compte que aquestes llengües fonològicament només distingeixen tres vocals (deixant de banda la llargada): una d'oberta, la [a], i dues de tancades, l'anterior [i] i la posterior [u]. Les nostres vocals mitjanes, les *e* i les *o*, es tanquen i es pronuncien [i] i [u], respectivament.

En el terreny de la morfologia, podem observar què passa amb la flexió nominal i la verbal. Tot i que és cert que l'adquisició de la morfologia flectiva presenta dificultats per a qualsevol parlant que vol aprendre una segona llengua (i també per als que aprenen la primera llengua), sembla que els parlants de llengües aïllants, com el xinès, per exemple, tenen molts més problemes per aprendre una llengua flectiva com el català i que els problemes duren molts més anys:

- 6) a) quatre *ordinador*
[—Com són els dràcules?] —*Lleig*.
b) *un* mòmia
[—Com és la gravadora?] —*Petit*.
- 7) (Jo) *sap* xinès.
(Jo) *no va* plorar.
Sap tu per què?
Elles també *treballa*.

Si tenim en compte que en xinès el nom és invariable, que no té marca de gènere ni de nombre, i que el verb també té una única forma per a totes les persones i els temps, com es veu a (8) i a (9), podrem entendre per què els resulta tan complicat adquirir la flexió del català (els italians, per exemple, l'a-

prenen molt més fàcilment, cosa que demostra que la primera llengua hi té alguna mena d'influència):

8)	shū dàn	'llibre / llibres' 'ou / ous'
9)	wǒ ài nǐ ài tā ài wǒmén ài nǐmén ài tamén ài	'jo estimo, estimava, estimaré...' 'tu estimes, estimaves, estimaràs...' 'ell/ella estima, estimava, estimarà...' 'nosaltres estimem, estimàvem, estimarem...' 'vosaltres estimeu, estimàveu, estimareu...' 'ells/elles estimen, estimaven, estimaran...'

Pel que fa a la sintaxi, ja hem esmentat abans l'absència de verbs copulatius en moltes llengües quan la frase és en present. Els errors de (10) segurament es poden relacionar amb les corresponents estructures de (11), extretes de Li i Thompson (1987, p. 99), Girier (1996, p. 99), Lecompte (1980, p. 110) i Schachter (1987, p. 214):

10)	a)	Els deures Ø tots xupats. 'Els deures estan tots xupats.'	(xinès)
	b)	Diu que Ø pobre és molt dolent. 'Diu que ser pobre és molt dolent.'	(soninké)
	c)	Del col·legi, jo i un Ø empatats. 'Del col·legi, jo i un altre estem empatats.'	(àrab)
	d)	[I els ulls com són?] —Ulls Ø una rodona. 'Els ulls són una rodona.'	(tagal)
11)	a)	Tā Ø bù kāixīn. ell no feliç 'Ell no és feliç.'	(xinès)
	b)	Yugon Ø gillen ni. home gran AUX. 'L'home és gran.'	(soninké)
	c)	Aljāru Ø laṭifun. el.veí amable 'El veí és amable.'	(àrab)
	d)	Hinog Ø ang mga mangga. madur PART. PL. mango 'Els mangos són madurs.'	(tagal)

Un altre dels problemes sintàctics més freqüents que es poden observar en la parla d'algunes persones que aprenen català i que tenen com a llengua materna el xinès, el soninké i el mandinga, per exemple, es troba en la construcció de les frases compostes. És veritat que algunes d'aquestes estructures,

les subordinades, són complicades d'aprendre per a qualsevol parlant, però la primera llengua també pot influir en aquesta dificultat. A continuació presento algunes frases pronunciades per parlants d'aquestes llengües:

- 12) a) Va a la classe $\emptyset$ treballar. (xinès)
 'Va a la classe *a* treballar.'
- b) Després li va dir què passava i ell ha dit $\emptyset$ menjava. (xinès)
 'Després li va dir què passava i ell va dir *que* menjava.'
- c) Jo càigut $\emptyset$ val al pati $\emptyset$ sempre corrent $\emptyset$ càigut moltes vegades $\emptyset$ jo jugava. (xinès)
 'Jo caic *quan* vaig al pati *perquè* sempre corro *i* caic moltes vegades *quan* jugo.' (?)
- d) Però *si sóc* gran no sé què *sóc*. (xinès)
 'Però quan sigui gran no sé què seré.'
- e) Després va caminant $\emptyset$ va veure un gat. (mandinga)
 'Després anava caminant *i* va veure un gat.'
- f) Diu $\emptyset$ si me porto bé aniré a una excursió. (soninké)
 'Diu *que* si me porto bé aniré a una excursió.'

A part dels problemes de correlació temporal, els errors en l'elisió o en l'ús dels elements d'enllaç podrien tenir alguna cosa a veure amb les característiques gramaticals de les respectives llengües maternes. En xinès, per exemple, les estructures coordinades i les subordinades molt sovint es construeixen sense cap element d'enllaç, com les de (13), extretes de Li i Thompson (1981, p. 595, 598 i 601):

- 13) a) [Tā tiāntiān chàng gē] $\emptyset$ [xiē xìn.]
 ell cada.dia cantar cançó escriure carta
 '(Ell) cada dia canta cançons *i* escriu cartes.'
- b) Tā qíngyuàn [$\emptyset$ tā de háizi niàn hū.]
 ell preferir ell PART. fill estudiar llibre
 '(Ell) prefereix *que* el seu fill estudiï.'
- c) Ta tíyì $\emptyset$ wōmen dōu qù $\emptyset$ chī jiǎozì.
 ell suggerir nosaltres tots anar menjar *dumplings*
 '(Ell) va suggerir *que* tots (nosaltres) anéssim *a* menjar *dumplings*.'

En soninké i en mandinga, les frases coordinades també es construeixen sovint sense cap element d'enllaç, com a (14a), cosa que es pot relacionar amb l'exemple de (12e); i les completives tampoc no solen anar introduïdes per cap conjunció, com es veu a (14b) (Creissels, 1983, p. 148, i Diagana, 1995, p. 449), cosa que explicaria l'error de (12f):

- 14) a) [I wuli-ta] Ø [i taa-ta.] (mandinga)
 ells aixecar+AUX. ells marxar+AUX.
 ‘Els es van aixecar i van marxar.’
- b) A ti [Ø a da taalibe kita.] (soninké)
 ell dir ell AUX. estudiant rebre
 ‘Ha dit *que* ha rebut un estudiant.’

Jo diria, doncs, que, a més de les característiques generals que comparteixen els aprenentatges de qualsevol segona llengua, en alguns casos la influència de l'estructura de la primera llengua és important per entendre determinats errors. Hem de tenir present, però, que, com ja hem dit, no totes les diferències estructurals provoquen errors en el mateix grau. L'ordre de mots a les frases i als sintagmes, per exemple, sembla que pot provocar errors en els primers estadis de l'aprenentatge, però que desapareixen molt més aviat que els altres. Així, encara que el soninké i el mandinga siguin llengües SOV, de nucli final, i que l'àrab i el berber siguin VSO, en un estadi no inicial d'aprenentatge del català es detecten pocs errors relacionats amb l'ordre. I passa el mateix amb els aprenents de català de llengües que no desplacen els pronoms interrogatius al davant de la frase sinó que els deixen a la posició que els pertoca segons la funció sintàctica del pronom, com en el cas del xinès, del soninké o del mandinga. Les interrogatives que construeixen tenen el pronom en posició inicial, com correspon al català.

Fins ara, en aquest punt dedicat al coneixement de les altres llengües que es parlen a Catalunya, m'he centrat gairebé exclusivament en la conveniència que les persones que ensenyen català a parlants d'aquestes llengües tinguin la possibilitat de tenir-ne algun coneixement gramatical. Però voldria afegir-hi una altra idea que considero que podria ser molt útil. Es tractaria de promoure el coneixement d'aquestes llengües (i de la diversitat lingüística en general) a les aules de primària i de secundària. No em refereixo a fer assignatures d'aquestes llengües de la mateixa manera que es fa amb l'anglès, per exemple, sinó de despertar la curiositat i el respecte cap a totes aquestes llengües entre tots els alumnes. És evident que la mena d'activitats haurien de ser diferents segons l'edat dels alumnes, però podrien incloure jocs (*memory*, jocs de cartes, etc.), aprendre a dir paraules i expressions bàsiques (*bon dia*, *gràcies*, etc.), treballs de grup sobre les zones on es parlen, el nombre de parlants i el seu ús social, i qualsevol activitat que permetés que tot el grup pogués aprendre alguna cosa. Paral·lelament, en el cas dels adults, les iniciatives del tipus «parelles de llengua» es podrien aprofitar, quan la part catalana hi estigués interessada i l'altra part, disposada, per fer un intercanvi lingüístic: un ensenya català i aprèn una altra llengua i viceversa. És a dir, es tractaria de donar-los la possibilitat, com ja deia abans, de no ser purament receptacles dels coneixements que nosaltres els donem, sinó font de coneixements per a tots els altres, inclosos nosaltres.

4. CONCLUSIONS

Per concloure, voldria expressar el meu desig que, si el que he dit és enraonat, la nostra relació amb les altres llengües que es parlen a Catalunya i, per tant, amb els seus parlants, de mica en mica anés canviant. Potser si evitem veure'ls com a simples esponges que han d'absorbir nous coneixements i els mirem com a persones que ens poden transmetre coneixements, si ens interessem per això que ens poden donar, ells també tindran més interès a rebre el que nosaltres els podem (i els volem) transmetre. És a dir, hem de voler aprendre per poder ensenyar.

LLUÏSA GRÀCIA

5. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- CONTRERAS, J. M.; FULLANA, O. *El panjabi: estudi comparatiu entre la gramàtica del català i la del panjabi*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Benestar i Família. [En premsa]
- CREISSELS, D. (1983). *Éléments de grammaire de la langue mandinka*. Grenoble: Publications de l'Université des Langues et Lettres.
- DIAGANA, O. M. (1995). *La Langue Soninkée*. París: L'Harmattan.
- FERRATER, G. (1968). «Gramàtiques per donar i per vendre». *La Mosca* (novembre).
- (1981). «Gramàtiques per donar i per vendre». A: *Sobre el llenguatge*. Barcelona: Quaderns Crema, p. 13-21. [Reedició de l'article de l'any 1968]
- GIRIER, Ch. (1996). *Parlons Soninké*. París: L'Harmattan.
- GRÀCIA, L. (2002). *El xinès: estudi comparatiu entre la gramàtica del català i la del xinès*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Benestar i Família. [1a reimpressió revisada, 2003]
- *El tagal: estudi comparatiu entre la gramàtica del català i la del tagal*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Benestar i Família. [En premsa]
- GRÀCIA, L.; CONTRERAS, J. M. (2002). *El soninké i el mandinga: estudi comparatiu entre les gramàtiques del soninké i el mandinga i la del català*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Benestar i Família. [1a reimpressió revisada, 2003]
- GRIMES, B. [ed.] (2000). *Ethnologue. Languages of the World* [en línia]. 14a edició. SIL International. <<http://www.ethnologue.com>>
- LAMUELA, F. X. (2002). *El berber: estudi comparatiu entre la gramàtica del català i la del berber o amazig*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Benestar i Família. [1a reimpressió revisada, 2003]
- *El romanès: estudi comparatiu entre la gramàtica del català i la del romanès*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Benestar i Família. [En premsa]
- LECOMPTE, G. (1980). *Grammaire de l'Arabe*. París: Presses Universitaires de France.
- LI, Ch.; THOMPSON, S. (1981). *Mandarin Chinese. A Functional Reference Grammar*. Berkeley: University of California Press.

- LI, Ch.; THOMPSON, S. (1987). «Chinese». A: COMRIE, B. [ed.]. *The Major Languages of East and South-East Asia*. Londres: Routledge, p. 83-105.
- MORENO, J. C. (2000). *La dignidad e igualdad de las lenguas. Crítica de la discriminación lingüística*. Madrid: Alianza.
- MORENO, J. C.; SERRAT, E.; SERRA, J. M.; FARRÉS, J. (2002). *Llengua i immigració*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Benestar i Família. [1a reimpressió revisada, 2003]
- OROZCO, M.; ROCA, F. (2002). *El fula i el wòlof: estudi comparatiu entre les gramàtiques del fula i el wòlof i la del català*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Benestar i Família. [1a reimpressió revisada, 2003]
- PEACE CORPS THE GAMBIA (1995). *Mandinka Grammar Manual [PCGM]* [en línia]. Banjul. <<http://www.africanculture.dk/gambia>>
- PEACE CORPS THE GAMBIA (1995). *Wollof Grammar Manual [PCGW]* [en línia]. Banjul. <<http://www.africanculture.dk/gambia>>
- ROCA, F. *L'ucraïnès: estudi comparatiu entre la gramàtica del català i la de l'ucraïnès*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Benestar i Família. [En premsa]
- SÁNCHEZ, R. (2002). *L'àrab: estudi comparatiu entre la gramàtica del català i la de l'àrab*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Benestar i Família. [1a reimpressió revisada, 2003]
- SCHACHTER, P. (1987). «Tagalog». A: COMRIE, B. [ed.]. *The Major Languages of East and South-East Asia*. Londres: Routledge, p. 208-230.
- TUSON, J. (1988). *Mal de llengües*. Barcelona: Empúries.

APÈNDIX

IMMIGRACIÓ I LLENGÜES A CATALUNYA (MÉS DE 100 IMMIGRANTS)

Dades sobre immigració (31 de desembre de 2002)

Dades facilitades per l'Òrgan Tècnic d'Immigració, Generalitat de Catalunya, Departament de Benestar i Família. Font: Ministeri de l'Interior.

Dades lingüístiques

Les principals llengües que es parlen a cada país i les llengües oficials provenen majoritàriament de «Cultural practices and heritage: leading languages», UNESCO. Les principals llengües que es parlen a cada país estan ordenades per ordre descendent segons les dades facilitades pels estats a la UNESCO.

La xifra que hi ha entre parèntesis després de les principals llengües parlades a cada país indica el nombre de llengües que s'hi parlen segons Grimes (ed.) (2000), sense tenir en compte els llenguatges de signes. El nombre de llengües parlades a cada país pot variar molt segons les fonts.

<i>País</i>	<i>Nre. d'immigrants</i>	<i>Principals llengües que s'hi parlen</i>	<i>Llengua oficial</i>
Marroc	103.211	àrab, taixelhit, amazic, rifyeny, francès (8)	àrab
Equador	20.209	espanyol, quítxua, jívaro, colorado, chachi (21)	espanyol
Perú	15.125	espanyol, quítxua, aimara, campa, aguaruna (91)	espanyol
Xina	14.891	mandarí, cantonès, xiang, min, haka (200)	xinès mandarí
França	12.671	francès, occità, alsacià, àrab, bretó (27)	francès
Itàlia	12.118	italià, napolità, piemontès, venecià, lígur (32)	italià
Alemanya	10.973	alemany, turc, serbocroat, italià, kurd (24)	alemany
Colòmbia	10.920	espanyol, guajiro, paezà, embera, romaní (76)	espanyol
Pakistan	10.635	urdú, paixtu, panjabi, sindhi, balutxi (68)	urdú, anglès
R. Dominicana	9.550	espanyol, crioll francès, crioll anglès (3)	espanyol
Gàmbia	8.916	mandinga, fula, wòlof, soninké, diola (10)	anglès
G. Bretanya	7.684	anglès, italià, àrab, gujarati, urdú (10)	anglès, gal·lès
Argentina	6.540	espanyol, quítxua, guaraní, araucà, toba (24)	espanyol
Filipines	5.940	tagal, cebuà, ilocano, bicolano, waray (168)	tagal, anglès
Romania	4.757	romanès, hongarès, romaní, turc, alemany (14)	romanès
Senegal	4.694	wòlof, fula, serer, mandinga, malinke (36)	francès
Cuba	4.241	espanyol, anglès, francès (1)	espanyol
Holanda	4.226	holandès, frisó, àrab, turc, papiament (15)	holandès, frisó
Algèria	3.809	àrab, cabilenc, chaouia taixelhit, francès (17)	àrab
Portugal	3.584	portuguès, àrab, gal·lec, mirandès, caló (6)	portuguès
Índia	3.418	hindi, bengalí, telugu, marathi, tàmil (386)	assamès, bengalí, (anglès), gujarati, hindi, kanarès, caixmiri, konkani, malaialam, manipuri, marathi, nepalès, oriya, panjabi, sànskrit, sindhi, tàmil, telugu, urdú
Ucraïna	3.193	ucraïnès, rus, romanès, búlgar, hongarès (9)	ucraïnès
Bèlgica	2.768	holandès, francès, alemany, luxemburguès (6)	holandès, francès, alemany
Xile	2.738	espanyol, araucà, aimara, rapanui, huilitxe (8)	espanyol
Brasil	2.679	portuguès, espanyol, anglès, francès, crioll (190)	portuguès
Rússia	2.397	rus, tàtar, ucraïnès, bielorús, alemany (99)	rus
Estats Units	2.362	anglès, espanyol, xinès, rus, italià (173)	
Uruguai	2.120	espanyol (1)	espanyol
Suïssa	1.792	alemany, francès, italià, espanyol, serbocroat (9)	francès, alemany, italià, retoromànic
Polònia	1.459	polonès, alemany, bielorús, caixubi, rus (10)	polonès
Mèxic	1.424	espanyol, nahua, maia, zapoteca, mixteca (286)	espanyol

<i>País</i>	<i>Nre. d'immigrants</i>	<i>Principals llengües que s'hi parlen</i>	<i>Llengua oficial</i>
Veneçuela	1.395	espanyol, guajiro, warrau, pemon, kariña (39)	espanyol
Mali	1.296	bambara, soninké, fula, malinke, senufo (39)	francès
Japó	1.290	japonès (15)	japonès
Bulgària	1.288	búlgar, turc, romaní, macedoromanès, armeni (9)	búlgar
Bangladesh	1.216	bengalí, anglès, urdú, sylhetti, hindi (37)	bengalí
Mauritània	1.165	àrab, fula, tuareg, soninké, wòlof (6)	àrab, wòlof
Bolívia	1.124	espanyol, quítxua, aimara, alemany, chiquitano (36)	aimara, quítxua, espanyol
Guinea R.	1.072	mandinga, fula, susu, kpelle, kissi (32)	fula, francès
Ghana	964	àkan, ewe, ga, anglès, abron (77)	anglès
Nigèria	961	anglès, haussa, igbo, ioruba, pidgin-anglès (503)	anglès
Honduras	814	espanyol, garifuna, àrab, anglès, misquito (11)	espanyol
Suècia	812	suec, finès, serbi, bosni, persa (14)	suec
Guinea E.	802	bubi, fang, espanyol, seki, ngumba (13)	espanyol
Àustria	624	alemany, serbi, croat, eslovè, turc (8)	alemany
Irlanda	599	anglès, gaèlic (4)	anglès, gaèlic
Dinamarca	553	danès, turc, inuktitut, feroès, serbocroat (7)	danès
El Salvador	510	espanyol, kekchí, nahua (4)	espanyol
Armènia	490	armeni, àzeri, rus, kurd, ucraïnès (5)	armeni
Iugoslàvia	474	serbi, croat, albanès, romanès, eslovac (10)	serbi
Moldàvia	445	moldau, ucraïnès, rus, búlgar, gagaús (4)	moldau (romanès)
Egipte	440	àrab, domari, nubia, armeni, grec (10)	àrab, anglès, francès
Corea del Sud	424	coreà (1)	coreà
R. Txeca	360	txec, eslovac, alemany, polonès, romaní (7)	txec
Iran	339	persa, àzeri, kurd, àrab, balutxi (68)	persa
Guinea B.	324	balante, fula, crioll, mandyak, mandinga (20)	portuguès
Grècia	307	grec, turc, albanès (12)	grec
Finlàndia	305	finès, suec, anglès, rus, estonià (10)	finès, suec
Geòrgia	301	georgià, mingrelia, armeni, rus, àzeri (11)	georgià
Camerun	297	fula, pidgin-anglès, ewondo, bassa, duala (279)	francès, anglès
Eslovàquia	295	eslovac, hongarès, romaní, rutè, ucraïnès (9)	eslovac
Canadà	292	anglès, francès, xinès, italià, alemany (82)	anglès, francès
Bòsnia H.	283	bosni, serbi, croat, anglès (2)	bosni
Líban	262	àrab, francès, anglès, armeni, kurd (5)	àrab, francès
Croàcia	259	croat, serbi, italià, hongarès, eslovè (5)	croat
Síria	250	àrab, kurd, armeni, àzeri, assiri (15)	àrab
Lituània	237	lituà, rus, polonès, bielorús, ucraïnès (5)	lituà
Noruega	235	noruec, sami, suec, vietnamita, danès (10)	noruec
Andorra	232	català, espanyol, francès, portuguès (3)	català
Tunísia	224	àrab, jerba, francès (5)	àrab
Bielorússia	202	bielorús, rus, polonès, ucraïnès, tàtar (1)	bielorús
Turquia	195	turc, kurd, zaza, kirmanjki, àrab (33)	turc

<i>País</i>	<i>Nre. d'immigrants</i>	<i>Principals llengües que s'hi parlen</i>	<i>Llengua oficial</i>
Paraguai	188	guaraní, espanyol, alemany, chilupi, pai (20)	espanyol
Austràlia	185	anglès, italià, grec, cantonès, àrab (233)	anglès
Israel	174	hebreu, àrab, rus, anglès, jiddisch (31)	hebreu, àrab
Hongria	155	hongarès, ucraïnès, alemany, romani, romanès (11)	hongarès
Sierra Leone	143	mendé, temne, crioll, limba, kuranko (23)	anglès
R. D. Congo	143	lingala, luba, kituba, bangala, kongo (218)	francès
Nicaragua	139	espanyol, misquito, crioll anglès, sumo, rama (6)	espanyol
Jordània	127	àrab, adigué, armeni (8)	àrab
Taiwan	110	haka, mandarí, min nan (21)	xinès mandarí
Costa d'Ivori	109	diula, baule, bete, senúfo, we (77)	francès